

U radu »Fresh Kills: The Making and Unmaking of Wastescape«, Martin V. Melosi, univerzitetski profesor i voditelj Center for Public History-a na University of Houston, tematizira na primjeru Fresh Kills-a transformacije kroz koje je jedno područje prošlo. On govori kako je od slanih izvora ovo područje postalo deponija, zatim groblje i konačno budući park. On smatra da je povijest Fresh Killsa povezana ne samo za New York odnosno Staten Island, nego i veći svijet potrošnje i otpada. On se prvo bavio prošlosti Staten Islanda prije deponije, za vrijeme deponije, a zatim i nakon. Govori o značaju porasta stanovništva koji je dao političku snagu za poretanje inicijativa za zatvaranje odlagališta Fresh Kills-a. Zatvaranje odlagališta bilo je privremeno, nakon dešavanja vezanih za Twin Towers, 11. rujna 2001. godine, već idućegodine odlagalište. Nakon toga, sudbina Fresh Killsa je bila burna. Pokrenuli su se planovi 2003. godine da se pretvori u park. Autor je ovim radom prikazano koliko zapravo ljudi mogu kreirati povijest nekog prostora svojim manipulacijama.

Sarah Hill, profesorica na Western Michigan University-u, svoj rad »Forget About It: Purposeful Ignorance (of Waste) in a City Nature Preserve«, je koncipirala na vlastitom iskustvu sa studentima prilikom proučavanja okoliša prirodnog rezervata Kleinstuck. Kako navodi studenti su zapazili mnogo toga, između ostalog primijetili se kanalizacijsku liniju. S obzirom na to, autorica se dalje bavi u svom radu segmente odnosa prema okolišu. Kroz te perspektive ona izlaže i povijest Kleinstucka, te periodu kada nije postojalo kanalizacijske infrastrukture. Autorica se bavi segmentima narušavanja i percepcijama otpada, te odnosu prema njemu. Kroz promjene na ovom primjeru Kleinstucka autorica je objasnila tragove ljudske djelatnosti i posljedice tih djelatnosti.

* * *

Ovaj zbornik radova nije samo obična ekohistorijska studija. On je ponudio, kao što je već rečeno niz novih perspektiva za izučavanje, ali je otvorio i neka nova pitanja. Čitajući ovaj zbornik radova moguće je uočiti kako je otpad kao fenomen imao utjecaja na dalekosežnija dešavanja. On može biti pokazatelj brojnih segmenata života i društva koje egzistira na određenom prostoru. Svakako da se ovaj rad može uvrstiti u radove koje treba pročitati jer transformacije okoliša i društva koje su ovdje sagledavane kroz fenomen otpada mogu biti primjenjive i na druge segmente izučavanja.

Ema PAŠIĆ

MAUCH, CHRISTOF, AND LIBBY ROBIN (EDS.), »THE EDGES OF ENVIRONMENTAL HISTORY: HONOURING JANE CARRUTHERS« RCC PERSPECTIVES, MUNICH, 2014, NO. 1.

Djelo »The Edges of Environmental History: Honouring Jane Carruthers« pod pokroviteljstvom *RCC Perspectives* nastao je u čast Jane Carruthers i njene aktivnosti kada je riječ o povijesti okoliša. U njemu je analiziran doprinos Južne Afrike u kontekstu povijesti okoliša iz ugla svjetske povijesne pozornice, naravno na čelu sa spomenutom autoricom, čiji će rad ostati zapamćen. Zahvaljujući ovako predstavljenoj publikaciji, primjetna je veza povijesti okoliša i drugih oblasti kroz aktivnost i djelovanje Jane Carruthers.

Posebno proučavajući životinjske studije, upravljanje prirodnim resursima, poviješću biologije i raznovrsnih ekoloških humanističkih znanosti, *RCC Perspectives*, obuhvaća niz radova i eseja koji se tiču povijesti okoliša, samo okoliša, ali i srodnih područja. Zahvaljujući znanstvenoj aktivnosti *Rachel Carson Center for Environment and Society* i bitnih tema u društvu nastaju radovi ovakvog karaktera.

* * *

Uz prilog Christof Mauch i Libby Robin, urednika ove publikacije, te autorice Jane Carruthers, o čijoj važnosti je cijelo djelo i koncipirano, predstavljene su četiri široke cjeline (Part 1: *Thinking with Animals*; Part 2: *Inside and Out Wildlife Reserves*; Part 3: *Knowing Nature* i Part 4: *Environmental Injustice and the Promise of History*). U svakoj od njih, nalazi se nekoliko radova, različitih autora, koji su detaljnije obradili zadane teme. Svaki dio prikazan je veoma skladno, tako da naredni upotpunjuje prethodni, omogućavajuću time čitaocima potpunije i bolje razumijevanje. Da je riječ o velikoj i značajnoj publikaciji, govori činjenica da je u izradi sudjelovalo čak sedamnaest autora, većinom povjesničara. Međutim, važno je spomenuti da su pored povjesničara pisali i drugi autori srodnih zanimanja i time ovo djelo podigli na još veći nivo, te ponudili i druge perspektive koje često mogu biti i podsticajne za povjesničare. Uzimajući u obzir širinu tema, ali i broj stranica ove publikacije, teško je posvetiti se svakom radu detaljno. Međutim kroz ovaj prikaz rada nastojat će ispuniti takav zadatak na najbolji mogući način ovo djelo.

U već spomenutom uvodnom djelu, koji nosi naziv *Jane Carruthers and International Environmental History*, urednici ovoga djela su uspješno prikazali bitne karakteristike autorice Jane Carruthers za formiranje i oblikovanje povijesti okoliša u Južnoj Africi, ali i šire. Pažnju su posvetili i isticanju važnosti njene knjige *The Kruger National Park*. Nezaobilazno bi bilo spomenuti godinu njene objave, 1955. u kontekstu ukidanja apartheida u Južnoj Africi. Pored zalaganja za način da ljudi i priroda žive zajedno, Jane Carruthers je značajna po brojnim aktivnostima kada je riječ o nacionalnim parkovima, čak i u Australiji. Pored prikaza njene velike biografije, radova, učešća na brojnim manifestacijama, u ovome dijelu naglašena je uloga Jane na društvene, ekonomske i političke prilike.

Treba spomenuti i reći par stvari o radu Jane Carruthers »Environmental History with an African Edge«. Autorica je na početku diskutirala o samom nazivu ovoga djela i njegovom širokom shvaćanju. Spomenula je dvije osobe u tom kontekstu, Grega Deninga i Rachel Carson i pojasnila njihovu ulogu u proučavanju ovakvog konteksta povijesti okoliša. Izrazila je i svoje zadovoljstvo njenom inspiracijom za pokretanje ovakvog projekta iz kojeg je proizašlo ovo djelo. Autorica Jane Carruthers pisala je o prvim koracima u povijesti okoliša u Južnoj Africi, ukazujući ipak na bogato izučavanje društvene povijesti 1970-tih godina. I u ovome radu ukazala je na probleme 1990-tih godina po pitanju nacionalnih parkova, posebno Nacionalnog parka Kruger, ali je spomenula i mnoge druge u različitim kontekstima. Predstavila je i Južnu Afriku i njene probleme, najviše bazirajući se na nejednakosti, te općepoznatu polarizaciju. Opisala je i političke prilike, ali i ciljeve politike u smislu iskorištavanja prirodnih bogatstva zemlje, te kolonijalno iskustvo, koje je, kako navodi, utjecalo na definiranje povijesnog iskustva kontinenta. Zaključila je to da je teritorij Južne Afrike mjesto u kojem se sukobila vlast nad ljudima i resursima, a okolina je bila ta koja je ispaštala, dok su je kolonizatori iskorištavali, a stanovništvo konstantno pružalo otpor.

U okviru prvog dijela *Thinking with Animals* obuhvaćena su tri rada *How Wild is Wild* (Harriet Ritvo), *Thinking with Birds* (Tom Dunlap) i *Animal Pasts, Humanised Futures: Living with Big Wild Animals in an Emerging Economy*, uz *The Beast of the Forest* (Tom Griffiths). U radovima je pojašnjen pojam divljine, život životinja u zoološkim vrtovima, društva za aklimatizaciju životinja, te klasifikacija i razlikovanje divljih i pripitomljenih životinja. Pojašnjena je i uloga ptica u ljudskoj povijesti, a od velike važnosti je prilog radu u kojem su ponuđeni radovi slične tematike. Zatim je prikazana životinjska prošlost kroz humanizaciju budućnosti, kroz promatranje života sa divljim životinjama u polaznim koracima razvoja gospodarstva. Priča o ljudskom odnosu prema okolišu je veoma važna, posebno zbog toga što budućnost u globalu ovisi o sposobnosti regulacije moćnih gospodarskih interesa, ne zaboravljajući da »mir s prirodom« zahtijeva mir među ljudima, zaključio je autor.

Drugi dio *Inside and Out Wildlife Reserves* sastoji se također od tri rada, *National Parks as Cosmopolitics* (Bernhard GiSibl), *Seeing the National Park from Outside It: On an African Epistemology of Nature* (Clapperton Mavhunga), *On Being Edgy: The Potential of Parklands and Justice in the Global South* (Emily Wakild) i dodatak *Mandy Martin's Artistic Explorations* (Jane Carruthers). Ovaj dio posvećen je proučavanju nacionalnih parkova i zaštićenih područja, zatim pojma prirode kroz perspektivu

afričkih značenja i praksi nacionalnih parkova ili lokaliteta u kojima se divljač nalazi. Autori su naglasili i važnost očuvanja prirodnih resursa, obuhvaćajući nacionalni park Kruger u Južnoj Africi. Ovaj nacionalni park i cijela Južnoafrička Republika uspjeli su privući međunarodnu pozornost svojom aktivnosti. Zaista su parkovi ogledalo jednoga društva i zbog toga su mjesta dostojna proučavanja. Za kraj ovog dijela predstavljen je rad autorice Jane Carruthers, koji se tiče umjetničkog istraživanja Mandy Martina. On je značajni australski umjetnik i voditelj brojnih ekoloških projekata, važan po istraživanju granica u pitanjima okoliša, koje na neki način dijele ljudske skupine, lokalne i globalne probleme. Uz njega je naveden i još jedan značajan umjetnik-istraživač Thomas Baines i njegovo djelovanje. Iz ovakvog rada slijedi da je umjetnost veoma dobar saveznik u razumijevanju važnosti povijesti okoliša.

Knowing Nature, treći dio ove publikacije, sastoji se od radova *Bio-invasions, Biofiversity, and Biocultural Diversity: Some Problems with These Concepts for Historians* (William Beinart), *The Biopolitics of the Border* (Etienne Benson), *Adventures in Gondwana: Science in the South* (Saul Dubow), *Biography and Scientific Endeavour* (Libby Robin) i rada *How to Read a Bridge* (Rob Nixon). Prvi radovi odnose se na generalizaciju jednog slučaja kroz očuvanje bioraznolikosti sa jedne strane i transfera kao vrste dinamične proizvodnje sa druge strane. Istraživanja su usmjerena i na bio-invaziju književnosti, ekološkoj ekonomiji u sa fokusom na Južnu Afriku. Kroz dio o znanosti, gdje je prezentiran rad Henry Eliot Howarda i Margaret Morse u kojima je naglašena uloga rubnog dijela krajolika kao kontrolnog čimbenika društvenog života životinja i njihovog ponašanja. Također, pored znanstvenog dijela, predstavljena je priča o politici, te ponuđena komparacija između jednoga i drugoga stajališta. Dalje je prezentirana znanost na jugu, gdje je vrijedan spomena Alex L. du Toit, južnoafrički geolog i arheolog, koji je slijedio ideje Alfreda Wegenera, njemačkog meteorologa i geofizičar, a njegova jedna knjiga je i posvećena Alfredu, u znak sjećanja na njegovo djelovanje. Prikazana je i biografija i znanstveni napor Jane Carruthers, zatim je bilo riječi o Charlesu Eltonu, Aldu Leopoldu, Hollingu i u konačnici Rachel Carson.

U četvrtom dijelu *Environmental Injustice and the Promise of History* nalaze se četiri rada, *Constructing and De-constructing Communities: Tales of Urban Injustice and Resistance in Brazil and South Africa* (Lise Sedrez), *Dangerous Territory: The Contested Space Between Conservation and Justice* (Bron Taylor), *History and Audacity: Talking to Conservation Science* (Catherine A. Christen), »But where the danger lies, also grows the saving power«: *Reflections on Exploitation and Sustainability* (Cristof Mauch). Kroz ove radove pojašnjena su pitanja otpora u Brazilu i Južnoj Africi, urbanim sredinama i zajednicama. Pisalo se i o poplavi u Rio de Janeiro 1966. godine i tragom koji je ostavila na tom području, zatim detaljnije o projektiranju područja zaštite. Zaštićena područja nastala su u nepravdi, a dalje su održavana kroz obmane. Nezaobilazno bi bilo spomenuti i perspektive znanosti u svrhu očuvanja okoliša i zaštititi. Među najzahtjevnijim izazovima znanosti o očuvanju jeste pitanje kako uskladiti svoje znanstvene rezultate sa namjeranim aplikacijama upravljanja u kontekstu realnog svijeta. Predstavljena je priča o konju Przewalskoga, kroz povijest ove vrste. Riječi je bilo u ovom dijelu i o slonovima. Posljednji rad ovog dijela odnosi se na iskorištavanje i održivost prisutna u radovima Jane Carruthers, ali i šire.

Predstavljene su i radovi za one koji žele još detaljnije saznati o tematikama obrađenim u ovome radu, te popis publikacija Jane Carruthers. Na kraju su ponuđene kratke biografije autora koji su pisali u ovome djelo. Na osnovu toga, vidljiva je prisutna multidisciplinarnost, dok je veliki broj autora zaposlen na raznim sveučilištima u zemljama širom svijeta. Pored toga, prezentiran je dio u kojem su se urednici zahvalili Rachel Carson Centru na podršci pri planiranju i uspješnom završetku ovakve publikacije, obzirom da je izašla u periodu kada je organizirana konferencija Europskog društva za povijest okoliša, 2013. godine. Urednici su se zahvalili i nekim osobama koje su lično potpomogle usavršavanju ovoga djela.

* * *

Kroz ovakvo djelo, zaista je uspješno prikazana veoma značajna ličnost kada je riječ o povijesti okoliša Jane Curruthers, njen rad i njen neizmjeran doprinos u povijesti okoliša. Ona je bila daleko ispred svoga vremena i otvorila je vrata nečemu čemu se ranije nije priklanjala pažnja, te se u tome i ogleda njena važnost. Zahvaljujući njenim radovima, koji su ostavili veoma dubok trag, kao što je vidljivo iz ovoga djela, o njima je moguće diskutirati i pisati iz različitih perspektiva i njihova vrijednost nikada neće biti osporena.

Dina PAŠIĆ

Ekonomaska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Tema broja / Topic

Iz povijesti šuma sjevernog i istočnog Jadrana
From the forest history of the northern and eastern Adriatic

Volumen XIV / Broj 14
Zagreb – Samobor 2018
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
tel.: +385/1/4092-148, fax: +385/1/4092-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnik / Co-publisher:

Ekohistorijski laboratorij Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
www.ffzg.unizg.hr; http://ckhis.ffzg.unizg.hr/

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Močanin,
Hrvoje Petrić, Drago Rokсандić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Rokсандić – president/predsjednik (*Zagreb*), Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Marija Benić Penava (*Dubrovnik*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (*Zagreb*), Tatjana Buklijaš (*Auckland, New Zealand*), Ljiljana Dobrovšak (*Zagreb*), Goran Đurđević (*Požega*), Josip Faričić (*Zadar*), Borna Fürst Bjeliš (*Zagreb*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb*), Ivan Mirnik (*Zagreb*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb*), Hrvoje Petrić (*Zagreb*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordana Ravančić (*Zagreb*), Marko Šarić (*Zagreb*), Mladen Tomorad (*Zagreb*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Burlington, VT, SAD*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek*), Ivana Žebec Šilj (*Zagreb*)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić, Vesna Vlahović-Štetić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2018.

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH

Print supported by Ministry of science and education of Republic of Croatia

Na naslovnici / Cover:

Greening Istria: San Donat, up the Mirna valley 2018 (Photo E. Johann)

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA